

УДК 811.81'1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-3-21>

Євгенія ПЕТРЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0254-1241

асистент кафедри теорії та практики галузевого перекладу

Херсонського національного технічного університету,

аспірант

Інституту мовознавства імені О.О. Потебні

Національної академії наук України

(Херсон, Україна) IevgeniiaPetrenko1991@gmail.com

АНАЛІЗ КОМБІНАТОРИКИ ТА СЕМАНТИКИ ЯДЕРНИХ ЕМОТИВІВ-НОМІНАТИВІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ «РОЗПАЧУ» З ІМЕННИКАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ, РОСІЙСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

*Статтю присвячено дослідженню комбінаторики ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Дослідження було проведене шляхом аналізу фактичного матеріалу, відібраного методом суцільної вибірки з національних лінгвістичних корпусів української, російської, англійської та німецької мов, а саме: «Український національний лінгвістичний корпус», «Національний корпус російського мови», «British National Corpus», «Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache», відповідно. Було розглянуто особливості сполучуваності ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» з іменниками та виділено чотири семантичні групи колокацій: іменники на позначення часу (або темпоральної семантики); колороніми; емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій, а також емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій. Встановлено, що сполучуваність лексем *despair* та *Verzweiflung* з іменниками темпоральної семантики є обмеженішою, ніж у їх еквівалентів у російській та українській мові, де періоди, позначувані такими іменниками є переважно довшими. Щодо колоронімів, ядерні емотиви-номінативи на позначення «розпачу» сполучаються переважно з позначенням чорного кольору. На фоні інших негативних емоцій семантика «розпачу» як негативної емоції інтенсифікується, а при сполучуваності з позитивними емоціями переважно утворюється протиставлення, що також інтенсифікує переживання емоції «розпач». Для кожної мови характерна певна вибірковість у сполучуваності слів, однак аналіз фактичного матеріалу засвідчив широку сполучуваність ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Виявлено, що більша інтенсивність переживання емоції «розпач» відображається не лише через сполучуваність відповідного емотива-номінатива з прикметниками високого ступеню ознаки у препозиції, а і через сполучуваність з іменниками, що подекуди модифікує переживання розпачу експерієнцером, накладаючи відтінки значень лексем, що сполучаються з ядерними емотивами-номінативами на позначення «розпачу», а також пов'язані з ними асоціації.*

Ключові слова: емоція, емотиви-номінативи, сполучуваність.

Yevheniia PETRENKO,

orcid.org/0000-0003-0254-1241

Teaching Assistant at the Department of Translation Theory and Practice

Kherson National Technical University,

PhD student

O.O. Potebnia Institute of Linguistics

of the National Academy of Sciences of Ukraine

(Kherson, Ukraine) IevgeniiaPetrenko1991@gmail.com

ANALYSIS OF CO-OCCURRENCE AND SEMANTICS OF NUCLEAR NOMINATIVE EMOTIVE UNITS NAMING “DESPAIR” IN UKRAINIAN, RUSSIAN, ENGLISH AND GERMAN LANGUAGES

This paper focuses on the research of combinatorics of nuclear nominative emotive units naming “despair” in Ukrainian, Russian, English, and German languages. This research involves analysis of factual material selected by continuous sampling method from the national linguistic corpora of Ukrainian, Russian, English and German, i.e. “Ukrainian National Linguistic Corpus”, “Russian National Corpus”, “British National Corpus”, “Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache”, respectively. Co-occurrence of nuclear nominative emotive units naming “despair” with nouns was considered and four semantic groups of collocations were identified: nouns to denote time (or temporal semantics); colour naming; nominative emotive units to denote negative emotions, as well as nominative emotive units to denote

positive emotions. The research revealed that co-occurrence of lexical items “despair” and “Verzweiflung” with nouns of temporal semantics is of more limited nature compared to their equivalents in Russian and Ukrainian, where the periods denoted by such nouns tend to be longer. Regarding colour naming, nuclear nominative emotive units with the meaning of “despair” are combined mainly with designations of black colour. Against the background of other negative emotions, the semantics of “despair” as a negative emotion intensifies, and when combined with positive emotions, opposition is mostly formed, which also intensifies the experience of “despair” emotion. Each language is selective in the co-occurrence of words; however, the analysis of factual material has shown a wide co-occurrence of nuclear nominative emotive units naming “despair” in Ukrainian, Russian, English, and German languages. It is found that intensity of the experience of “despair” emotion increases not only due to co-occurrence with adjectives of a high degree of feature in the preposition, but also due to co-occurrence with nouns, which sometimes modifies the experience of “despair” emotion by adding to it the meaning of words that are combined with nuclear nominative emotive units naming “despair”, as well as related associations.

Key words: emotions, nominative emotive units, co-occurrence.

Постановка проблеми. У лінгвістиці сполучуваність розглядається як одна з найважливіших властивостей мовних одиниць, адже у мовленні вони вступають у взаємозв'язки (Шмелев, 1964: 91). Вона досліджується з позиції синтаксису, лексикології та семасіології, адже дистрибуція притаманна мовним одиницям на різних мовних рівнях. Проблема сполучуваності різнобічно досліджувалась такими вченими як В. Г. Гак, Ю. Д. Апресян, О. С. Ахманова, В. В. Виноградов, Д. М. Шмельов, М. Д. Степанова, Г. Г. Архіпова, З. Гарріс, тощо.

Мета статті – дослідити комбінаторику ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах та її вплив на семантику цих емотивів. Фактичний матеріал було відібрано з національних лінгвістичних корпусів досліджуваних мов, а саме: «Український національний лінгвістичний корпус», «Национальный корпус русского языка», «British National Corpus», «Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache».

Виклад основного матеріалу. Лексична сполучуваність є одним із компонентів синтагматичних відношень, що поряд із значенням слова, становить значний інтерес для семасіологів. У вузькому значенні, лексична сполучуваність – це здатність слова сполучатись з окремими словами (тобто, сполучуваність на рівні одного слова), а в широкому – здатність слова сполучатись з іншими у тексті (Левицький, 2006: 192-193). За твердженням В. В. Виноградова, як звуки та склади поєднуються в слова за ustalеними правилами, так і слова в реченні поєднуються на основі закономірних синтаксичних зв'язків, що продиктовані належністю слова до певної частини мови (Виноградов, 1958: 10).

У межах цієї розвідки ми зосередилися на сполучуваності ядерного емотиву-номінативу на позначення «розпачу» з іменниками в українській, російській, англійській та німецькій мовах на матеріалі лінгвістичних корпусів. Під сполучува-

ністю лексем розуміємо, вслід за В. Г. Гаком, власність мовних одиниць сполучатися, утворюючи одиниці вищого рівня; одну із фундаментальних властивостей мовних одиниць, що відображає синтагматичні відношення між ними. Слід наголосити, що сполучуваність, залежно від позиції, буває контактна та дистантна (ЛЕС, 1990: 483).

Для кожної мови характерна вибіркковість у сполучуваності слів, Проаналізований матеріал засвідчив здатність номінативів-емотивів сполучатися з такими чотирма основними групами іменників: 1) іменники на позначення часу (або темпоральної семантики); 2) колороніми; 3) емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій, а також 4) емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій. Ядерні емотиви-номінативи на позначення «розпачу» поєднуються з іменниками переважно в препозиції до них. Зважаючи на те, що згадані мови – європейські, вони проявляють більше лінгвокультурних подібностей, ніж відмінностей. Однак, проведене дослідження виявило і деякі відмінності, які ми прокоментуємо пізніше.

Ядерний емотив-номінатив на позначення «розпачу» у зазначених мовах сполучається з **іменниками темпоральної семантики**, з чого можемо дійти висновку про те, що стан розпачу сприймається як тимчасовий, тобто такий, який має початок і кінець.: укр. <...> *а якого жаху зазнавали приставлені до стінки хлібороби, поети і вчені в секунди розпачу і безнадії<...>.; І ось у момент страшного розпачу я побачив Зірку Кеґ зовсім не в тому місці, де думав.; У хвилини розпачу часто спадало на думку, що краще було б піти у поліцію, розповісти все, прийняти кару.;* **В годину розпачу** *умій себе тримати і в хвилі радості захочуй супокій.;* **Минулі дні розпачу** *ще дужче зблизили нас.;* **Пригадую, що довга ніч розпачу та жаху** *страшенно виснажила мої сили.;* **Та ця доба не була лише добою розпачі.;** **Ця луна поза часом розпачу** *або ласк.;* **Ох, цей перехід для мене не новий, я його знаю: часто переживав і щоразу в часи найбільшого розпачу.;** <...> *мудрості, яка має*

властивість випаровуватись і зникати в людях у мить розпачу <...> (ГРАК).; рос. *Но в моменты отчаяния, никем не востребованный, он не начинает петь на ровном месте <...>.; Вот эти-то минуты отчаяния и суть залого творчества!; И вот в минуту последнего отчаяния вдруг входная дверь отворилась.; Потому что в самое время отчаяния по счастью позвонил мне генеральный секретарь.; День полного отчаяния, <...> сомнения в самом себе и в заключение такой вывод: он прав по-своему...; Лишь бы у них хватило терпения переждать нынешний голодный период отчаяния и безнадежности.; Пора света, пора тьмы, пора надежд, пора отчаяния* (НКРЯ).; англ. *To his horror he found that the young boy had hanged himself in a moment of despair.; The time that is to come will be a time of despair if the laws by which we're now governed become established.; <...>that, nevertheless, resulted in the darkest hours of despair before the paternal totalitarianism of the revolution calcified into static dogma* (BNC).; нім. <...>, *er lernt sehen, mitfühlen, ernstnehmen, er lehrt Schicksale verstehen im Moment einer stummen Verzweiflung.; <...>1953 sprach er Ferdy Mayne in Sekunden der Verzweiflung.; Doch heute ist kein Tag der Verzweiflung für Roy Sesana und seine Organisation<...>.; Nach einer Zeit voller Verzweiflung, will Ulyssa nur noch eins, sie will weg aus der Kleinstadt, sie will leben* (MKDS). Наведені приклади ілюструють, що в англійській та німецькій мовах сполучуваність *despair* та *Verzweiflung*, відповідно, з іменниками темпоральної семантики є обмеженішою, такі словосполучення як, наприклад, *an hour of despair* або *die Stunde der Verzweiflung* не є типовими. У російській та українській мовах сполучуваність з іменниками темпоральної семантики ширша, крім того, як показує матеріал корпусів, періоди, позначувані такими іменниками є переважно довшими.

Колороніми. Кольоропереживання – один із значущих компонентів досвіду людини, адже колір супроводжує її від народження і є невід’ємною частиною життя. Хоча інтерпретація кольору переважно й визначається контекстом, проте колір належить до універсальних символів людства. Змістовий компонент кольору зумовлюється низкою факторів, переважно, пануючими філософськими ідеями та практикою кольоровжитку (Белдій, 2019: 3). У межах цієї розвідки ми зосередилися на аналізі сполучуваності емотивів-номінативів з позначенням чорного кольору з огляду на частотність таких словосполучень. Поряд із ним побіжно розглядаємо також семантично пов’язані лексеми – *темряву та світло*.

Чорний колір вирізняється однозначною негативною символікою у європейській культурі, співвідносячись з трауром, темрявою і смертю. Чорний колір також асоціюється з чимось таємним і незвіданим. За академічним тлумачним словником української мови, *чорний* – ‘перен. Важкий, безпросвітний, безрадісний; перен. Який не викликає схвалення; поганий, негативний, ганебний’ (СУМ, 1980: 352). У тлумачному словнику російської мови С. І. Ожегова, Н. Ю. Шведової одне із значень *чёрный* – ‘перен. Похмурий, безрадісний, важкий’ (Ожегов, Шведова, 2006: 906). За Оксфордським тлумачним словником, *black* – ‘перен. Такий, що має темні або смертельні цілі, злоякісні; пов’язані зі смертю, смертельний; згубний, зловісний; про вигляд, стан речей, перспективи: затьмарений гнівом, нахмурений; загрозовий, передвістя поганого; протилежність обнадійливого’ (Oxford English Dictionary). У тлумачному словнику німецької мови Duden одне із визначень *schwarz* – ‘Злий, мерзенний; зловісний, похмурий’ (Duden). У своїй праці «Антологія знаків української етнокультури» В. В. Жайворонок, характеризуючи значення лексеми *чорний*, зазначає, що з одного боку цей колір – ознака краси, а з іншого – колір, овіяний негативним сприйманням (Жайворонок, 2018: 680-681). Звісно, перша властивість стосується виключно випадків сполучуваності із іменниками на позначення зовнішності, що не становить предмет цієї розвідки, тому вважаємо за доцільне зосередитися на другій властивості цього кольору.

Сполучуваність емотивів-номінативів групи «розпачу» з іменниками на позначення чорного кольору підкреслює та посилює його негативну семантику: укр. *Що своїм чорним розпачем отруює всіх і все.; Багато пловців, найзавзятіших у шуканні, послабили вже свої намагання, піддалися чорному розпачеві. Це Михеїч на самоті допитував царя, в години чорного розпачу та зірлячого жаху* (ГРАК).; рос. *Черное отчаяние сдавило душу Софички.; Карамзин не выдерживает, впадает в черное отчаяние, может быть, самое безнадежное за последние десять — пятнадцать лет.; Первый докторский визит повергает русского в самое черное отчаяние.; Была в нём смертельная усталость и чёрное, беспросветное отчаяние* (НКРЯ).; англ. *To the dungeon of my black despair.; With the black hole of despair since Oz left? I lay there in a black despair. <...> going through a lot of darkness right now and I'm feeling surrounded by black despair, and I don't see much light.; I'll join with black despair* (BNC). нім. *Nie in eine so tiefe, so schwarze Verzweiflung*

hinabgeblickt zu haben.; Es wird die schwarze Verzweiflung genannt.; Schwarze Verzweiflung über dem Mord am Dr. König, <...> (MKDS).. укр. На квартирі її радісно зустріли господарі, але кризь радість за неї Ірина впіймала **тінь розпачу** і туги, а в ніздрі її бив важкий запах ліків. На обличчі його з явилася **тінь розпачу**.; Ще два дні минуло, але він не з'явився, і Марта вдалася в **безпросвітній розпач** (ГРАК).; рос. Людмила Ивановна положила около пишущей машинки на стол руки, опустила в них лицо, и **темное отчаяние** нашло на нее.; <...> и я помнил всю жизнь страх и **темное отчаяние**, в которое погрузилась наша троица. Первый раз я увидел **тень отчаяния** в его глазах.; По лицу ее то мелькало нетерпение ожидания, то улыbanie надежды умолитъ брата, но всего чаще, всего мрачнее ложилась **тень отчаяния** <...> (НКРЯ).; англ. Such **dark despair**, such **hatred and filth**, such **tears and hollow longing**.; *It was a time of dark, dark despair.*.; *I don't wish that even the shadow of despair should befall my daughter sati after the wedding* (BNC). нім. *Daß sich hier ein Drama zwischen tollkühner Hoffnung und finsterster Verzweiflung abspielt? Das heißt nichts anderes, als eine zwischenmenschliche Brücke schlagen zu Leidensgenossen und -genossinnen über ein dunkles Tal der Verzweiflung und Resignation* (MKDS). У корпусах також представлені поодинокі приклади сполучуваності емотивів-номінативів зі значенням «розпачу» з іншими колоремами, які позначають червоний, жовтий та зелений колір. Припускаємо що такі поєднання є проявом авторського стилю. У корпусі німецької та російської мов знаходимо приклади сполучуваності *Verzweiflung* зі світлом: нім. *Das Werben um ihre Liebe, die Eifersuchtsszene im Ballhaus, die Szene mit Ombraden und die helle Verzweiflung über die unerwiderte Liebe sind Augenblicke größter Darstellungskunst.*; *Ich war schon in heller Verzweiflung* (MKDS). рос. *Сейчас не видел смертник своего линкора, но грудь распирало светлое отчаяние.*; *И в образе этой старушки появляется какое-то светлое отчаяние* – руки вцепились в сумку, лихорадочно топчутся ноги, а глаза – сгусток боли, яснoй-яснoй (НКРЯ). Також один приклад знаходимо у корпусі української мови: *Був день народження єврейського хлопчика Хеня, чий акаунт у соцмережах, створений у пам'ять про Холокост, вичавлював сльози й світлий розпач з півсвіту* (ГРАК). Тобто, для української мови така сполучуваність, вірогідно, нетипова.

Емотиви-номінативи на позначення негативних емоцій. Така сполучуваність, вірогідно, одна з найчастотніших, однак у корпусах відсутні

інструменти, які б дозволили виконати такий пошук автоматично. На фоні інших негативних емоцій семантика «розпачу» як негативної емоції інтенсифікується: укр. *Який тут Дух Святий, коли душі людські в безодні розпачу, смутку й печалі?; Десять в глибині збирається гнів і розпач сотень років.; А далі сталося те, до чого неминуче йшлося, – образа, гнів, розпач і неймовірне людське горе прорвалися, вибухнули, як гроза й буря, що проносяться часом<...>;* (ГРАК).; рос. *Весьма показателен тот мистический ужас, то отчаяние, которые вызывало у Петрашевского само слово «provokator».*; *От страха и отчаяния она громко вскрикивает.*; *Но знаете, я ожидал от матери большего горя и отчаяния, ведь я видел её реакцию на арест отца.*; *Но и сама Машиа не понимала, почему вдруг её сердце переполнилось тоской, отчаянием; словно бы<...>;* *В душной камерке с бревенчатыми стенами его захлестнули отчаяние и ярость, – он терял самого себя* (НКРЯ).; англ. *Tithonus is a poem of great loss and despair.*; *There are large numbers of executions, lots of people are taken off to prison, many people in fear and despair <...>;* *This healer appeared at the grave, apparently sensing our despair and sorrow.*; *The intelligence game is a mixture of doubt, hope, elation, disappointment and despair.*; <...> *he was identifying himself with them and sharing their despair, frustration and suffering.*; *Non-Tory voters in Scotland shared in the general disbelief and despair at the election result.*; (BNC). нім. *Er hat es als Verzweiflung und Erschöpfung verstanden <...>;* *Ich glaube aber nicht, dass Verzweiflung, Wut, Empörung oder andere Emotionen Leitmotiv für die Arbeit hier sein sollten.*; *In mir tobt ein Gewirl aus Wut, Verzweiflung und Frustration der Stoff aus dem Krieg und Mord entsteht.*; *Jeder Hinweis auf Schmerz, Agonie oder Verzweiflung wird vermieden.* *Ihr lebt in Angst und Verzweiflung, weil ihr diese Gabe nicht besitzt.*; *Aber meistens läuft es auf Furcht und Verzweiflung hinaus* (MKDS). Як ілюструють деякі вищенаведені приклади має місце певна нерозчленованість негативних емоційних станів.

До того ж, емотиви-номінативи на позначення розпачу у текстах можуть сполучатися із синонімами: укр. *Розпач, відчай розривали їй груди, хвилинами з'являвся такий жах, що ціпеніло серце.; У розпачі і безнадії.*; <...>*аби лише не подолав його той «ізмор», та безконечність, яка може й найсильніших увігнати в відчай та розпач.*; *Уже й не страх, а розпука, розпач володіли Олегом.*; *Чи не занадто він з одчаю й безтямного розпачу загнув з тим Донцем?* (ГРАК); рос. *Он не знал, что год от года будут сгущаться вокруг этого пятого*

пункта *мрачные страсти, что страх, злоба, отчаяние, безысходность, кровь будут перебираться*<...>.;<...>и нередко, в *безнадёжности и отчаянии*, скользит дальше по тому же пути.;<...> я совершенно ясно понял, что *уныние и отчаяние* – это грех.; Он сказал себе, что это не *печаль, не отчаяние* <...>(НКРЯ).; англ. *The programme summed up for me all the human frustrations, hopelessness and despair.*; *While one section of humanity is growing and developing – literally basking in the glow of globalization – the other wallows in increasing despondency and despair.*; *In those war-ravaged nations millions have been condemned to despair and misery.*; *The promise of peace has turned to despair and desperation* (BNC). нім. *Indem sie Hilflosigkeit, Hoffnungslosigkeit und Verzweiflung zeigen, berichten sie die Wahrheit über Afrika, nichts als die Wahrheit.*; *Verzweiflung, Depressionen, und dann fünf Jahre lang eine Nachteteile im Hotelgewerbe.*; *Hinter mir bietet sich ein Bild der Verzweiflung und Frustration* (MKDS). Наведені приклади ілюструють стилістичний засіб – посилення семантики негативного емоційного стану.

Емотиви-номінативи на позначення позитивних емоцій сполучуються з емотивами-номінативами на позначення «розпачу», переважно утворюючи протиставлення або антитезу, що також інтенсифікує переживання емоції «розпач»: укр. *І зараз, в оці хвилини, коли од надії до розпачу – один крок, вона боїться пропустити хоча б єдиний жест, хоча б одне слово*<...>.;<...> Слабка й безпорадна перед гнітючим жахом, який терзав її думки, ця жінка знемагала від постійної тривоги, коли *надія змінювалася розпачем, а розпач – надією, тривоги, ще підсиленої почуттями люблячої жінки і матері, що тремтіла за долю родини.*; *Досі на мої думки впливали надія й розпач, я бачив у ній то палко закохану жінку, то холодну як крига*<...>.;<...> *Горе, стрімкий перехід від щастя до розпачу і, звичайно, жах від споглядання раптової смерті дитини, затьмарили життя Річарда на довгий час* (ГРАК).; рос. *Всё, всё завязалось мёртвым узлом: жизнь, счастье, будущность, надежды, отчаяние, – завязалось, обрета угловатую форму квартирных стен* <...>.;<...> *С чем стоим мы: с надеждой или с отчаянием?*; <...> *она содрогалась, переходила от восторга к отчаянию и вдохновила поэта на стихотворение в двадцать четыре строки*<...>.;<...> *Иногда вдруг высоко поднималась надежда, а за ней всегда наступала очередь отчаяния.*; *Как скоро он ее услышал, смутился мыслью и сделался бессловесен, радость его обратилась*

в отчаяние, <...>(НКРЯ).; англ. *Today Issi and thousands of children like him have hope where they once had despair.*; *Forecasts about the course of democracy tend to swing from optimism to despair with alarming speed.*; <...> *the thrill of success and the despair of defeat for the national team – they were new experiences to many.*; *Where there is despair, may we bring hope.*; *Stephen's progress from arrogance to abjectness, from despair to hope, from self-sufficiency,* <...>(BNC). нім. *Diese und ähnliche Maßnahmen können zwischen Hungersnot und Nahrungssicherheit entscheiden, zwischen Krankheit und Gesundheit, Einkommen und bitterer Armut sowie in allererster Linie zwischen Hoffnung und Verzweiflung.*; *Hoffnung wurde zu Verzweiflung, wurde wieder Hoffnung und wieder Verzweiflung.*; *Licht gegen Finsternis, Hoffnung gegen Verzweiflung.*; *Tränen, die leise laufen, Tränen, die aus Augen strömen oder tropfen, die voller Verzweiflung, Liebe, aber auch Wut sind.*; *Aus großer Liebe und Verzweiflung habe er gehandelt,* <...>(MKDS). Наведені приклади також свідчать про перехідний характер розгляданих негативних емоційних станів.

В англійській мові відносно частотною є сполучуваність «розпачу» з позначеннями геометричних фігур (а саме, кола чи спіралі – *circle/spiral of despair*): *He called on those involved in the political process to play their part by trying to end this terrible spiral of despair and killing.*; *The spiral of despair happens when people are not involved in decision making and over time become a little alienated from the organization.*; *They move backward and forward between denial and anger and depression, unable to break out of the circle of despair* <...>.;<...> *The downturn deepens, and a vicious circle of despair takes hold* (BNC). У німецькій мові така сполучуваність є менш частотною, до того ж лексема зі значенням 'коло' модифікована – «Teufelskreis», що підкреслює негативний характер стану: *Der Abschwung vertieft sich, und ein Teufelskreis der Verzweiflung entsteht.*; *Die fortschreitende Krankheit wirft immer neue Fragen auf, der Verlust sozialer Kontakte führt zu einem Teufelskreis aus Ratlosigkeit und Verzweiflung.*; *Sie geraten in einen Teufelskreis aus Verzweiflung, Verschuldung und Enteignung* (MKDS). Таким чином, емоція «розпач» метафорично концептуалізується як замкнуте коло або стан безвиході. Через калькування (буквальний переклад відповідного іншомовного елемента) такий образ з'явився в корпусі текстів, перекладених українською мовою, однак у питомих українських текстах він не зустрічається, адже є лінгвоспецифічним.

У німецькій мові виявлено більш частотну сполучуваність з деякими іменниками, зокрема: *der Mut der Verzweiflung* 'мужність розпачу': *Du redest hier vom **Mut der Verzweiflung***.; *Der Weg in den Kampf mag einem **Mut der Verzweiflung** entsprungen sein*.; *Henry Stallard lief mit dem **Mut der Verzweiflung** – eine schmerzstillende Spritze war ihm verweigert worden*<...>.; *Assistentin Kelly organisiert mit dem **Mut der Verzweiflung** den nötigen Zusammenhalt*.; *Manchmal aber besteht gerade darin **der Mut der Verzweiflung**, mit der man durchs Leben geht und sich Ziele setzt, obwohl* <...>.; *die guten Grunds guten Mutes sind, und anderen, wo selbst **der Mut der Verzweiflung** nicht mehr hilft* (MKDS). Менш частотні приклади також знаходимо у корпусі української та російської мов, що, можливо, відображає ставлення до цього стану в лінгвокультурі, тобто розуміння того, що розпач треба зустрічати мужньо: укр. *Проте життєва чіпкість Юди і витривалість, в якій єсть може трохи чогось від впертої мужності розпачу, спонукає Юду, втративши велике, триматися хоч за свою малу нивку*.; *З мужністю розпачу візир Виливахи кинувся вперед, збив ворожого латника, що виходив <...>*.; *Мужність розпачу гнала його, як човен у бурю, на могилу, під якою звалилися вони вчора*.; *З мужністю розпачу помчала до них Шафіге (ГРАК)*.; рос. *Только при чрезвычайных*

обстоятельствах слабый ругает сильного, и это – смелость отчаяния.; *Статья ваша нелепа и фантастична, но в ней мелькает такая искренность, в ней гордость юная и неподкупная, в ней смелость отчаяния*<...>.; *Есть смелость отчаяния, когда человек сознает, что дело его проиграно, и бросается в самый пыл битвы, чтобы погибнуть*.; *На него напала смелость отчаяния* (НКРЯ). Сполучуваність емотивів-номінативів «розпачу» з іменниками також проявляється при метафоричному та метонімічному перенесенні значень, однак це становить предмет окремої розвідки.

Висновки. Таким чином, аналіз фактичного матеріалу підтвердив широку сполучуваність ядерних емотивів-номінативів на позначення «розпачу» в українській, російській, англійській та німецькій мовах. Виявлено, що інтенсивність переживання емоції «розпач» збільшується не тільки через сполучуваність із прикметниками високого ступеню ознаки у препозиції, а і через сполучуваність з іменниками, що подекуди модифікує переживання розпачу експерієнцером, накладаючи відтінки значень лексем, що сполучаються з ядерними емотивами-номінативами на позначення «розпачу», а також пов'язані з ними асоціації, що переважно є культурно зумовленими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. British National Corpus: веб-сайт. URL: <https://www.english-corpus.org/bnc/> (дата звернення: 01.01.2022)
2. Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache: веб-сайт. URL: <https://korap.ids-mannheim.de/> (дата звернення: 01.01.2022)
3. Oxford English Dictionary: веб-сайт. URL: <https://www.oed.com/oed2/00022922> (дата звернення: 03.01.2022).
4. Бельдій О. В. Символіка кольору в релігійних культурах : дис. ... к. філос. наук : 09.00.11 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 249 с.
5. Виноградов В. В. Из истории русского синтаксиса. Москва: Изд-во Московского университета, 1958. 400 с.
6. Генеральний регіонально анотований корпус української мови : веб-сайт. URL: <http://uacorpus.org/> (дата звернення: 01.01.2022)
7. Жайворонок В. В. Антологія знаків української етнокультури : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2018. 760 с.
8. Левицький В. В. Семасіологія. Вінниця: Нова книга, 2006. 527 с.
9. Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В. Н. Ярцевой ; Ин-т языкознания АН СССР. Москва : Сов. энцикл., 1990. 685 с.
10. Национальный корпус русского языка: веб-сайт. URL: <http://www.ruscorpus.ru/new/> (дата звернення: 01.01.2022)
11. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. : 4-е изд., доп. М. : А ТЕМП, 2006. 944 с.
12. Словник української мови: у 11 томах / ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1980. Т. 11. 700 с.
13. Тлумачний словник німецької мови Duden: веб-сайт. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/schwarz> (дата звернення: 03.01.2022).
14. Шмелев Д. Н. Очерки по семасиологии русского языка. Москва: Просвещение, 1964. 244 с.

REFERENCES

1. British National Corpus: web-site. Reach via URL: <https://www.english-corpus.org/bnc/> (Date of access: 01.01.2022)
2. Mannheimer Korpus für Deutsche Sprache [Mannheim Corpus for German Language] Reach via URL: <https://korap.ids-mannheim.de/> (Date of access: 01.01.2022) [in German]
3. Oxford English Dictionary: web-site. Reach via URL: <https://www.oed.com/oed2/00022922> (Date of access: 01.01.2022)

4. Beldiy O.V. Symvolika koloru v relihiinykh kulturakh [Symbolism of colour in religious cultures] : dis. ... Ph.D. Science : 09.00.11 / Nat. ped. Univ. MP Dragomanova. Kyiv, 2019. 249 p. [in Ukrainian]
5. Vinogradov V.V. Iz istorii russkogo sintaksisa [From the history of Russian syntax]. Moscow : Moscow University Press, 1958. 400 p. [in Russian]
6. Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian]: web-site. Reach via URL: <http://uacorporus.org/> (Date of access: 01.01.2022) [in Ukrainian]
7. Zhaivoronok V. V. Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury [Anthology of signs of Ukrainian ethnoculture]: Dictionary. Kyiv : Nauk. dumka, 2018. 760 p. [in Ukrainian]
8. Levytskyi V. V. Semasiolohiia [Semasiology]. Vinnytsia: Nova knyha, 2006. 527 p. [in Ukrainian]
9. Yartseva V.N. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar [Linguistic encyclopedic dictionary]. Institute of Linguistics of the USSR Academy of Sciences. Moscow : Sov. Encyclical, 1990. 685 p. [in Russian]
10. Natsionalnyiy korpus russkogo yazyika [Russian National Corpus] : web-site. Reach via URL: <http://www.ruscorpus.ru/new/> (Date of access: 01.01.2022) [in Russian]
11. Ozhegov S.I., Shvedova N.Yu. Tolkoviy slovar russkogo yazyika [Explanatory dictionary of the Russian language] : 4th ed., Ext. M. : A TEMP, 2006. 944 s. [in Russian]
12. Bilodid I.K. Slovyk ukrainskoi movy [Dictionary of the Ukrainian language]: in 11 volumes. Kyiv : Naukova Dumka, 1980. Vol. 11. 700 p. [in Ukrainian]
13. Tlumachnyi slovyk nimetskoi movy Duden [Duden German Explanatory Dictionary]: website. URL: <https://www.duden.de/rechtschreibung/schwarz> (Date of access: 03.01.2022). [in Ukrainian]
14. Shmelev D. N. Ocherki po semasiologii russkogo yazyika [Essays on the semasiology of the Russian language]. Moscow : Prosveshchenie, 1964. 244 p. [in Russian]